

Kurşun, Z. (2023). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde sosyal beceri öğretiminde kullanılan kanıt temelli bir uygulama: PEERS. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)*, (Ö2), 180-189.

JSES

Journal of Sustainable Educational Studies

e-ISSN: 2757-5284

Geliş/Received: 03.02.2023 Kabul/Accepted: 26.03.2023

Makale Türü (Article Type): Derleme Makalesi/Review Article

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Sosyal Beceri Öğretiminde Kullanılan Kanıt Temelli Bir Uygulama: PEERS¹

Zehra KURŞUN²

Özet

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireyler sosyal becerilerde yetersizlikler göstermektedir. Bu sebeple OSB olan bireylerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi eğitimlerinde yer alması ve geliştirilmesi gereken öncelikli amaçlardandır. OSB olan bireylere sosyal beceri öğretiminde pek çok yöntem kullanılmaktadır. Ancak burada önemli olan nokta kanıt temelli uygulamaların kullanılıyor olmasıdır. PEERS Programı UCLA Üniversitesi'nden Dr. Elizabeth Laugeson tarafından oluşturulmuş kanıta dayalı bir "sosyal beceri eğitim" programıdır. Bu araştırmada OSB olan bireylere sosyal beceri öğretiminde kullanılan PEERS Programının uygulanmasına yönelik bir derleme çalışması yapılmıştır. Derleme çalışmalarında ele alınan konuyla ilgili alan yazında yer alan çalışmalar ayrıştırılır ve konuyla ilgili mevcut durumun anlatımı yapılır. Bu amaç çerçevesinde yapılan bu çalışmada yazar tarafından konuya ilişkin taramalar yapılarak elde edilen bulguların aktarımı yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Otizm spektrum bozukluğu; PEERS; sosyal beceri eğitimi

An Evidence-Based Practice Used in Social Skills Teaching in Individuals with Autism Spectrum Disorder: PEERS

Abstract

Individuals with Autism Spectrum Disorder (ASD) show deficiencies in social skills. For this reason, the development of social skills of individuals with ASD is one of the primary objectives that should be included and developed in their education. Many methods are used in teaching social skills to individuals with ASD. However, the important point here is that evidence-based practices are used. PEERS Program from UCLA University, Dr. It is an evidence-based "social skills training" program created by Elizabeth Laugeson. In this study, a compilation study was conducted for the application of the PEERS Program used in teaching social skills to individuals with ASD. The studies in the literature related to the subject discussed in the compilation studies are separated and the current situation related to the subject is explained. In this study, which was carried out within the framework of this purpose, the findings obtained by scanning the subject were transferred by the author.

Keywords: Autism spectrum disorder; PEERS; social skills teaching

¹ Bu çalışma 16 Aralık 2022 tarihlerinde FSMVU Eğitimde Mükemmeliyet Araştırmaları Kongresi'nde (EMAK-2022) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Öğretim Görevlisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Engelliler İçin Gölge Öğreticilik Programı, İstanbul-Türkiye, zehrakursun@fsm.edu.tr, ORCID: 0000- 0002- 9628- 2924

1. GİRİŞ

Sosyal beceriler toplumdaki diğer bireylerle kurduğumuz iletişimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bireylerde sosyal becerilerin geliştirilmesi, onları yaşam boyu, her alanda daha sağlıklı etkileşim kurmalarına hazırlar. Ayrıca sosyal beceriler hayatta başarılı bir işlevde bulunmak için önemli becerilerdir. Bu beceriler sosyal bir durumda nasıl davranılacağını, bir sorunla nasıl başa çıkılacağını, doğru kararların nasıl verileceğini gösterir. Çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar olan tüm dönemlerde sergilenen sosyal beceriler; bireylerin akademik performanslarına, davranışlarına, eğitim-öğretim dışı etkinliklere katılıma, sosyal çevre ve aile ilişkilerine katılmaya etki etmektedir (Sazak ve Terzioğlu, 2018, s. 91).

Sosyal beceriler bireylerin toplumdan beklentilerini yerine getirmeleri, toplum içinde etkin olabilmeleri için önemli ve işlevsel becerilerdir (Dağseven Emecen, 2011). Sosyal beceriler belli bir amaca yöneliktir, sosyal ortama göre değişiklik gösterir, olumlu davranışların ortaya çıkmasına ve çevreden gelen olumsuz tepkilerin önlenmesine yardımcı olan öğrenilmiş davranışlardır (Margalit, 1993). Bu beceriler bireyin topluma uyum sağlayabilmesi ve sosyal kabulü açısından önem taşımaktadır (Dağseven Emecen, 2011).

Sosyal beceri yetersizlikleri iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, bireyin sosyal beceriyi öğrenememesi; ikincisi ise bireyde var olan becerinin uygun ortam/ durumlarda kullanamaması durumudur. Birey daha önce sergilemediği beceriyi kazanmakta zorluk yaşar. Dolayısı ile sosyal beceri yetersizliği Bandura'nın açıkladığı gibi öğrenme ya da kazanım eksikliği olarak ortaya çıkar. Bireyler belirli becerilere sahip olmalarına rağmen sahip oldukları bu becerileri uygun ortam ve durumlarda ortaya koymazlarsa bu beceriye sahip olmadığı şeklinde değerlendirilirler (Avcıoğlu, 2005).

Sosyal beceri yetersizliklerinin sonradan ortaya çıkabilecek içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranışlar olarak çeşitlenen anti sosyal davranışlar ile problem davranışlara neden olacağı belirtilmektedir. Sosyal becerileri sınırlı olan ya da var olan becerilerini kullanmayan çocukların, isteklerini elde etmek için sosyal beceri yerine problem davranış sergileyebilecekleri kabul edilmektedir (Sazak ve Terzioğlu, 2018, s. 91; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005). Ayrıca dinleme, sıra alma, sırasında otuma, arkadaşları ile iş birliği yapmayan bireyler okulda hem sosyal alanda hem de akademik alanda olumsuz yönde etkileneceği belirtilmektedir (Sazak ve Terzioğlu, 2018, s. 91). Sosyal beceriler zihin yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu, duygu-davranış bozukluğu ve bazı psikiyatrik bozuklukların tanınması sürecinde ayırt edici ölçütlerden biridir (Olçay Gül, 2018, s. 3).

Sosyal becerilerdeki yetersizlikler nedeniyle bireyler akranları ile iletişime geçmekte zorlanırlar. Dolayısıyla sağlıklı iletişim kuramadıkları için kişilik ve davranış problemleri sergilerler. Sonuç olarak, sosyal beceri yetersizliği yaşayan bireyler yaşamları boyunca kişilerarası ilişkilerde, akademik çalışmalarda, duygusal-davranışsal alanlarda ve meslek yaşamlarında çeşitli problemlerle karşılaşırırlar. Bu problemlerin çözümü için bireylerin sosyal beceri düzeylerinin artırılması gerekmektedir (Avcıoğlu, 2005; Durualp ve Aral, 2015, s. 58; Schor, 1999).

Özel gereksinimi olan bireylerin sosyal beceri öğretiminde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları doğrudan öğretim yöntemi, bilişsel süreç yöntemi, video modelle öğretim yöntemi, sosyal öykü, fırsat öğretimi, akran aracılı öğretim yöntemi, kendini yönetme yaklaşımıdır. Bu yöntemlerin kullanıldığı sosyal beceri öğretimi tek bir öğrenciye uygulanarak bire bir öğretim, birden çok öğrencinin katıldığı küçük grup öğretimi, büyük grup öğretimi ve tüm okulu kapsayan öğretim olarak düzenlenebilmektedir (Sazak ve Terzioğlu, 2018, s. 92-95). Grup olarak yapılan öğretimlerde ise farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan biri de PEERS (Program for the Education and Enrichment of Relational Skills)'tir.

Yapılan bu çalışmada sosyal beceri öğretimi yöntemlerinden biri olan PEERS' e ilişkin teorik bir çerçeve oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranacaktır:

- 1) PEERS nedir? Kimlerde kullanılabilir?
- 2) PEERS nasıl bir yaklaşımdır? İçeriğinde neler yer alır?
- 3) PEERS' in sosyal beceri öğretimi açısından önemi nedir? PEERS' in kullanımını hakkında yapılan araştırmalar bize ne söylüyor?

2. YÖNTEM

Bu çalışma bir derleme çalışmasıdır. Bu araştırma ile sosyal becerilerin öğretiminde kullanılan PEERS hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Derleme çalışmaları, araştırılan konuyla ilişkili olan var olan durumun özetinin anlatıldığı

çalışmalarıdır (Rowley ve Slack, 2004, s. 31-39; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede taramalar yapılmış ve bu taramaların sonucunda araştırmacı tarafından elde edilen PEERS'e ilişkin tanımlamalar, hangi özel gereksinim grubunda yer alan bireyler için kullanılabileceği, içeriğinde nelerin yer aldığı, önemi ve hakkında yapılan araştırmalar ile ilişkili çalışmaların neler ifade ettiğine ilişkin bilgiler başlıklar altında verilmiştir.

Araştırmada PEERS, PEERS Ucla, sosyal beceri öğretimi, sosyal beceri öğretim yöntemleri anahtar kelimelerinin araştırılması ile hem ulusal hem de uluslararası çalışmalar Google Scholar, DergiPark, Ebsco, Yöktez, Scopus veri tabanlarından elde edilen çalışmalardan literatür taraması, vaka çalışmaları, deneysel çalışmalar şeklinde yapılmış olan makaleler, tezler, bildiriler incelenmiştir. Yapılan aramalarda anahtar kelimelerin yanı sıra son on yıl içerisinde yapılmış olan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalardan elde edilen verilerin derlenmesi ile bu çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada yararlanılan kaynakların yalnızca yazarın ulaştığı çalışmalar ile sınırlı olması ve literatür taraması, vaka çalışmaları, deneysel çalışmalar şeklinde yapılmış olan makaleler, bildiriler ve tezlerin incelenmesi ise çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

2.1. Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan çalışmada “*Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “*Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler*” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. (Zorunlu beyandır, bu başlıktaki ifadeler silinmemelidir.)

2.1.1. Etik kurul izni

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

3.1. PEERS Nedir? Kimlerde Kullanılabilir?

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylere verilen sosyal beceri eğitimleri popüler hale gelmeye başlamıştır. Literatüre bakıldığında OSB olan bireyler için kullanılan sosyal beceri müdahale yöntemlerinin çok azının kanıta dayalı olduğu görülmektedir (Attwood, 2000, 2003; Bock, 2016; Krasny, William, Provencal, Ozonoff, 2003; Laugeson vd. 2009). Sosyal beceri müdahale programlarına bakıldığında uygulanan programın sosyal yeterliliği geliştirmesi, yakın arkadaşlığı geliştirmesi ve programda belirlenen kazanımların bireyler tarafından öğrenilmiş olma sürecini program uygulama esnasında takip eder; fakat müdahale programının sona ermesinden aylar veya yıllar sonra elde edilen kazanımların bireyde kalıcı olup olmadığını incelemezler. Bu programda esas önemli olan uzun vadeli dönemde kalıcılığının ve sürdürülebilirliğinin olmasıdır. PEERS' in bu anlamda kalıcı ve sürdürülebilir bir müdahale programı olduğu görülmektedir (Laugeson, Frankel, Gantman, Dillon, Mogil, 2012).

PEERS, okul öncesi çocuklar, ergenler ve genç yetişkinlerle kullanılmak üzere tasarlanmış ve kanıta dayalı bir müdahaledir. PEERS ilk olarak 2005 yılında özellikle otizm spektrum bozukluğu olmak üzere sosyal zorluklar yaşayan ergenlerde kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Laugeson, Frankel, Mogil, Dillon, 2009). Okul öncesi çocuklar, ergenler ve genç yetişkinlerle yapılan çalışmalarda dahil olmak üzere PEERS için güçlü bir kanıt temeli oluşturulmuştur (Gantman, Kapp, Orenski, Laugeson, 2012; Gardener, Gerdes, Weinberger, 2015; Karst, Van Hecke, Carson, Stevens, Schohl, Dolan, 2015; Laugeson, Frankel, Gantman, Dillon, Mogil, 2012; Laugeson, Ellingsen, Sanderson, Tucci, Bates, 2014; Laugeson, Gantman, Kapp, Orenski, Ellingsen, 2015). PEERS grup formatında yapılandırılmış, öğretmen tarafından yönlendirilen derslerle bilişsel-davranışçı yaklaşım kullanır. Bireylerin yeni beceriler edinmelerine ve ardından diğer ortamlara genellemelerine yardımcı olmak için programda görev yapan sosyal koçları katılımcıları bir araya getirir. Sosyal koçluk bireyin bir arkadaş bulmasına yardımcı olmak üzere, haftalık sosyalleşme görevlerini yerine getiren katılımcılara yardımcı olmayı sağlar (Rose, Kelley ve Raxter, 2021).

3.2. PEERS Nasıl Bir Yaklaşımdır? İçeriğinde Neler Yer Alır?

PEERS grup formatında yapılandırılmış, bilişsel davranışçı yaklaşımın kullanıldığı, öğretmen tarafından yönlendirilen bir programdır (Rose, Kelley ve Raxter, 2021). Program 14 hafta boyunca uygulanır ve ebeveynler, ergenler için toplamda 90 dakikalık ayrı oturumları içerir (Laugeson ve Frankel, 2010). PEERS eğitimi dört farklı bölüm içeren haftalık derslerde gerçekleştirilir. İlk bölüm genellemeyi destekleyen ve önceki haftada öğrenilen becerileri uygulama fırsatları sağlayan ev ödevinin gözden geçirilmesidir. İkinci bölüm teorik bir ders ve rol

yapma, canlandırma yapma kısımlarından oluşmaktadır. Teorik derslerde katılımcının yeni bir beceriyi tanıması için somut kurallar ve adımlar kullanılır. Karmaşık davranışlar, soyut davranışlar daha küçük adımlara bölünerek birey tarafından anlaşılması kolaylaştırılır. Rol yapma, canlandırma kısımlarından sonra aktarılan sosyal beceriye yönelik kurallar daha detaylı şekilde açıklanır. Her rol yapma, canlandırma sürecinden sonra bireydeki sosyal bilişi arttırmak için katılımcılara davranışa ilişkin sorular sorulur. Üçüncü bölüm davranışın prova edilmesidir. Bu bölümde katılımcılar yeni öğrenilen becerileri uygular ve tekrarlar. Son bölümde ise gelecek hafta için bir ev ödevi verilir. PEERS' in geliştiricileri, bireylerin katılımını sürdürmek için derslerde sözel övgü, katılımcının dikkatini yeniden yönlendirmek için ismi ile seslenme, akran teşviki, uygun zamanlarda beklentilerini açıkça dile getirme gibi davranış yönetimi tekniklerini kullanmıştır (Rose, Kelley ve Raxter, 2021). Programda yer alan haftalık konular, konulara ilişkin dersler, ebeveynlere aktarılan kısımlar ve ev ödevlerinin yer aldığı bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır (Laugeson ve Frankel, 2010).

Tablo 1. PEERS Programı Haftalık İçerik Tablosu

PEERS Programı Haftalık İçerik			
Hafta	İşlenen Konu	Teorik Ders	Ev Ödevi
1	Giriş bilgileri	Ebeveynlere ve gençlere akranları ile ortak ilgi alanı bulmak için yapılan konuşmalar esnasında bilgi alışverişinin nasıl yapılacağı öğretilir.	Gençler gruptan bir üye ile telefonda bilgi alışverişi alıştırmayı yapar.
2	Konuşma becerileri	Ebeveynlere ve gençlere akranlarıyla iki yönlü konuşma yapmanın temel unsurları öğretilir. Ebeveynler arkadaşlık kurmak için uygun olabilecek, gençlere yönelik olan etkinlikleri belirlemeye başlar.	Gençler grup üyesi olmayan biriyle telefonda bilgi alışverişi yapar.
3	Elektronik iletişim	Ebeveynler ve gençler elektronik cihazların, uygulamaların (sesli posta, e-posta, kısa mesaj, anlık mesajlaşma, internet) uygun kullanımı hakkında bilgi edinirler. Ebeveynler, okullarda gençler arasında bulunan arkadaşlık ilişkilerindeki hiyerarşi ile tanıştırılır.	Gençler, elektronik iletişim biçimlerini kullanma pratiği yapar. Ebeveynler, çocukları için müfredat dışından bir etkinlik belirler.
4	Uygun arkadaş seçimi	Gençlere arkadaşlıkların sosyal hiyerarşisi anlatılır ve okullarında uyum sağlayabilecekleri grupları belirlemeye başlarlar. Ebeveynler ve gençler, gencin ilgi alanına göre arkadaşlık kurmasını kolaylaştıracak müfredat dışı etkinlik seçer.	Ebeveynler ve gençler, gençler için olan müfredat dışı etkinlikleri takip eder. Gençler potansiyel bir akran grubu belirler ve bu grup üyeleri ile paylaşımlarda bulunur.
5	Mizah kullanımı	Ebeveynler ve gençler mizahın kullanımına ilişkin temel kuralları öğrenirler. Gençler mizaha geri bildirimde bulunmayı öğrenirler. Ebeveyn yardımı ile daha çok şaka yapan mı yoksa şaka yapılan mı olduklarını belirlemeye çalışırlar.	Gençler mizah geri bildirimlerine dikkat etmeye çalışırlar. İnsanların kendisine mi güldüğünü veya kendisinin de onlarla birlikte mi güldüğünü belirlemeye çalışır.
6	Arkadaşlık ilişkileri stratejilerine giriş	Ebeveynlere ve gençlere, akranları ile konuşmaya katılmanın adımları anlatılır.	Gençler, akranları ile sohbet etme ve sohbe katılma alıştırmaları yapar.
7	Arkadaşlık ilişkilerini sonlandırma stratejileri	Ebeveynlere ve gençlere akranları tarafından kabul edilmediklerinde sohbetten nasıl ayrılacakları öğretilir.	Gençler akranları ile sohbet başlatma ve sohbeti sonlandırma alıştırmaları yapar.

8	Toplantılar	Ebeveynlere ve gençlere akranları ile nasıl buluşma planlayacakları ve uygulayacakları konusunda bilgi verilir. Ebeveynlere, gençlere buluşmaları sırasında onları izleme ve uygun şekilde müdahale etme konusunda özel stratejiler öğretilir.	Gençler, PEERS' e bağlı olmayan potansiyel arkadaşlarla bir buluşma organize eder ve ev sahipliği yapar.
9	Sportmenlik	Ebeveynlere ve gençlere sportmenlik kuralları öğretilir.	Gençler video oyunları, tahta/kart oyunları oynarken ve spor yaparken sportmenlik sergiler.
10	Alay edilme ile başa çıkma	Ebeveynlere ve gençlere alay edilmeye uygun şekilde cevap verme öğretilir. Gençler alay edilme ile utanç verici söz arasında ayırım yapmayı ve utanç verici geri bildirim yanıt olarak davranış değiştirmeyi nasıl yapacaklarını öğrenirler.	Gençler alay edilme ile başa çıkma pratiği yaparlar.
11	Zorbalık ve kötü davranışlarla başa çıkma	Ebeveynlere ve gençlere zorbalıkla (fiziksel saldırılar) başa çıkma stratejileri öğretilir.	Gençler akranlarından gelen zorbalık ve tehditlere karşı programda öğrendikleri stratejileri uygular.
12	Anlaşmazlıkları çözümlenme	Akranlarla olan tartışmaları ve anlaşmazlıkları çözmek için gerekli beceriler ebeveynler ve gençlere öğretilir.	Gençler, ebeveynleri ve akranları ile rol oynama tekniği ile anlaşmazlıklarla baş etme alıştırmaları yapar.
13	Dedikodu ve dedikodu ile başa çıkma	Ebeveyn ve gençlere dedikoduların etkilerini en aza indirmek için somut stratejiler öğretilir.	Gençler ilgili dedikodu ile başa çıkma ile ilgili alıştırmalar yapar.
14	Mezuniyet partisi ve eğlence	Gençler mezuniyet partisi ile ödüllendirilir. Ebeveynlere ise gençlerin sosyal becerilerindeki kazanımları sürdürme stratejileri hakkında bilgi verilir. Ebeveynlerde mezuniyet partisine katılırlar.	

3.3. PEERS'in Sosyal Beceri Öğretimi Açısından Önemi Nedir? PEERS'in Kullanımı Hakkında Yapılan Araştırmalar Bize Ne Söylüyor?

Sosyal beceri alanındaki eksiklikler bireyin yaşam kalitesinin düşük olmasına neden olabilmektedir. OSB olan birçok genç çok az sosyal etkileşim başlatır ve hatta bazı sosyal durumlardan kendini çekebilir (Laugeson, Gantman, Kapp, Orenski, Ellingsen, 2015). Shtayermman (2007), yapılan bir araştırmada örneklemde yer alan yüksek işlevli OSB olan yetişkin bireylerin yarısının hiç arkadaşı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başka bir çalışmada OSB olan bireylerin üçte birinden daha fazlasının herhangi bir sosyal aktiviteye katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Howlin, 2000). OSB olan yüksek işlevli yetişkin bireylerin sosyal yaşamlarının kötü olduğuna ilişkin araştırmalar bulunmaktadır (Laugeson, Gantman, Kapp, Orenski, Ellingsen, 2015). Ayrıca zihin engeli olmayan OSB olan bireylerin %26'sında arkadaşlarının olmaması nedeniyle mesleki ve rekreasyonel sosyal aktivitelerde bulunmadığı görülmüştür (Burrows, Ford, Bottroff, 2001). Sosyal beceriler bireylerin yaşam kalitelerini arttırmaları, aile-okul dışı etkinliklere katılımını teşvik etmektedir. Bu sebeple sosyal beceri öğretimi OSB olan bireyler açısından önemlidir.

Sosyal beceri öğretimi için farklı öğretim yöntemleri ve müdahaleleri bulunmaktadır. Fakat bu yöntemlerin uygulanmasının ardından kalıcılığına ilişkin yapılan araştırmalar sınırlı sayıda. PEERS kalıcılığı takip edilen müdahale programlarından. PEERS' in kalıcılığına ilişkin yapılan çalışmalar bireylerin bu programda kazandıkları becerilerin 1-5 yıl sonra da kalıcılığını koruduğunu göstermektedir (Bellini, Peters, Benner, Hope, 2007; Laugeson ve Frankel, 2010; Laugeson, Ellingsen, Sanderson, Tucci, Bates, 2014; Laugeson ve Park, 2014).

OSB olan bireyler sosyal becerilerinde görülen yetersizlikler sebebiyle arkadaşlık ilişkisi başlatma, sürdürme konularında sorun yaşamaktadırlar. PEERS programına dahil olan bireylerin arkadaşları ile daha sık bir araya

geldikleri, arkadaşlık ilişkisi kurmada ve sürdürmede daha başarılı olduklarını göstermektedir. Ayrıca sosyal farkındalık ve motivasyonlarında artış görülmüştür (Laugeson, Ellingsen, Sanderson, Tucci, Bates, 2014; Laugeson ve Park, 2014).

PEERS programı on dört haftalık bir müfredata sahiptir. Her haftanın konu başlıkları farklılık göstermektedir. Ancak bu programı uygulamak isteyen kişiler programdan yola çıkarak program oluşturabilmekte bu programı uygulayıcı olarak kendilerine kılavuz olarak gösterebilmektedirler (Laugeson, Ellingsen, Sanderson, Tucci ve Bates, 2014).

OSB olan bireyler için sosyal becerilerin öğretimi ve öğretilen becerilerin kalıcı olması önem taşımaktadır. Ayrıca öğretimde kullanılan programın etkililiğinin araştırılmış olması da önem arz etmektedir. PEERS programı bu özellikleri taşıması ve programa katılan bireylerin sosyal becerilerinde artış, arkadaşları ile daha sık bir araya gelmelerini sağlaması, sosyal becerilerdeki eksiklikleri nedeniyle yaşadıkları kaygıyı azaltması açısından önemlidir.

PEERS programına katılmanın OSB olan bireylerde sosyal kaygıyı azalttığı görülmüştür (Schohl, Van Hecke, Carson, Dolan, Karst, Stevens, 2014). Ayrıca bu programa katılan OSB olan bireylerin nöral işleyişlerinde bir farklılık meydana gelip gelmediğini görmek için EEG çekimleri yapılmıştır. EEG görüntülerinde program öncesinde bu bireylerin sağ hemisferlerinin daha baskın olduğu, program sonrasında ise sol hemisferlerinin daha baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sol hemisferin baskın olması daha fazla sosyal etkileşim, empati ve daha az otizm semptomu anlamına gelmektedir (Van Hecke vd., 2015). Ayrıca programa katılan bireylerin ebeveynleri ve bireylerin kendileri sosyal becerilerinde gelişmeler olduğunu söylemişlerdir. Farklı çalışmalarda ise bu bireylere Autism Diagnostic Observation Scale (ADOS) ve Vineland Adaptive Behavior Scale (EHWA-VABS) yapılan değerlendirmelerde ise sosyal beceri puanlarında artış gözlenmiştir (Marchia ve D'Amico, 2016).

PEERS programının uygulandığı bir araştırmada, programa katılan bireylerin sosyal farkındalıklarında artış, sosyal becerilerinde artış ve otistik davranışlarında azalma görülmüştür (Constantino, 2005). Buna ek olarak programa katılan ergenlerin kendi geri bildirimleri daha sık arkadaş görüşmelerine katıldıkları ve arkadaşlık ilişkisi başlatmada daha iyi oldukları yönünde olmuştur (Frankel ve Mintz, 2011; Laugeson ve Frankel, 2010).

PEERS programı içerisinde sosyal koçluk uygulaması bulunmaktadır. Ayrıca programda ailelerde yer almaktadır ve haftalık programlar içerisinde ailelere de ödev verilmektedir. Sınıf içerisinde yer alan uygulayıcılar sosyal beceri için doğal ortamda destekleyici olma görevini üstlenmiş olmaktadır bu da PEERS programının doğal ortamda gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Laugeson, 2012).

Kısacası PEERS programı sosyal beceri öğretiminde kalıcı ve kanıt temelli bir uygulamadır. Bu program sayesinde OSB olan ergenlerin ve yetişkinlerin sosyal farkındalıklarında artış, sergiledikleri sosyal becerilerde artış, empati becerisi kazanma, otistik davranışlarda azalma, arkadaşları ile daha fazla görüşme, arkadaşlık ilişkisi başlatma becerilerinde olumlu sonuçlara sahip olduğu görülmüştür (Frankel ve Mintz, 2011; Laugeson ve Frankel, 2010; Laugeson, 2012; Constantino, 2005; Schohl vd., 2014; Van Hecke vd., 2013).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu çalışmada PEERS programına ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında PEERS programının ülkemizde yaygın olarak kullanılmadığı; ancak yapılan araştırmalarda PEERS programının olumlu sonuçlarından bahsedilmiştir. Çalışmanın sonucunda PEERS programının otizmlili bireylere sosyal beceri öğretiminde etkili bir yöntem olduğu, öğretilen becerilerin kalıcı olduğu, ebeveynlerin sürece dahil olması açısından faydalı bir kanıt dayalı sosyal beceri öğretimi programı olduğu görülmüştür.

PEERS programının özellikle OSB olan ergenlerde ve genç yetişkinlerde olumlu sosyal becerilerde artış sağladığı; sosyal beceri eksikliğinden kaynaklanan kaygı, stres gibi semptomlarda azalma olduğu, problem davranışların azalmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Ayrıca küçük yaş gruplarında uygulanan sosyal beceri programları sayıca fazlayken ergenler ve yetişkinlerle uygulanan programlar daha azdır. PEERS'in ergenler ve genç yetişkinlerde kullanılabilen bir program olması da programı önemli kılmaktadır (Bellini, Peters, Benner, Hope, 2007; Laugeson ve Frankel, 2010; Laugeson, Frankel, Gantman, Dillon, Mogil, 2012; Laugeson ve Park, 2014).

Konuya ilişkin ileride araştırma yapmak isteyenlere şu öneriler yapılabilir:

- Otizmliler ve yetişkinlerde PEERS programına ilişkin geniş çalışma gruplarının yer aldığı çalışmalar yapılabilir.
- PEERS programının otizmlilerde ve yetişkinlerde kullanımına ilişkin ülkemizde sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu sebeple konuya ilişkin daha fazla araştırma, çalışma vb. yapılması desteklenmelidir.
- PEERS programına dahil olan bireylerin ailelerinin programa ilişkin görüşlerinin alındığı çalışmalar yapılabilir.
- PEERS programının Türkçe adaptasyon çalışmaları yapılabilir.
- PEERS programının uygulanmasına ilişkin uzmanlara yönelik kaynaklar geliştirilebilir.

5. BEYAN

Araştırma ve Yayın Etiği: Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni Beyanı: Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışma tek yazarlı olup tamamı yazarın kendisi tarafından yazılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı: Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

6. KAYNAKÇA

- Attwood, T. (2000). Strategies for improving the social integration of children with Asperger syndrome, *Autism*, 4(1), 85-100. doi: <https://doi.org/10.1177/1362361300004001006>
- Attwood, T. (2003). Frameworks for behavioral interventions. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 12, 65-86. doi: 10.1016/s1056-4993(02)00054-8
- Avcioğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bellini, S., Peters, J. K., Benner, L., & Hope, A. (2007). A meta-analysis of school-based social skills interventions for children with autism spectrum disorders. *Remedial and Special Education*, 28(3), 153-162. doi: 10.1177/07419325070280030401
- Bock, M. A., (2016). SODA strategy: Enhancing the social interaction skills of youngsters with asperger syndrome, *Intervention in School and Clinic*, 36(5), 272-278. doi: <https://doi.org/10.1177/105345120103600503>
- Burrows, M., Ford, J., & Bottroff, V. (2001). The post school outcomes of young adults with autism spectrum disorder. *Australasian Journal of Special Education*, 25(1), 34-48. doi: <https://doi.org/10.1017/S1030011200024842>
- Constantino, J. N. (2005). *Social responsiveness scale*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- Dağseven Emecen, D. (2011). Comparison of direct and problem solving approach in teaching social skills to children with mental retardation. *Educational Sciences: Theory and practice*, 11(3), 1414-1420.
- Durualp, E., & Aral, N. (2015). *Oyun temelli sosyal beceri eğitimi*. (2.Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Frankel, F., & Mintz, J. (2011). Maternal reports of play dates of clinic referred and community children. *Journal of Child and Family Studies*, 25(5), 623-630. doi: <https://doi.org/10.1007/s10826-010-9437-9>
- Gantman, A., Kapp, S. K., Orenski, K., & Laugeson, E. A. (2012). Social skills training for young adults with autism spectrum disorders: A randomized controlled pilot study. *Journal for Autism and Developmental Disorder*, 42(6), 1094-1103. doi: <https://doi.org/10.1007/s10803-011-1350-6>
- Gardner, D. M., Gerdes, A. C., & Weinberger, K. (2015). Examination of a parentassisted, friendship-building program for adolescents with ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 23(4), 363-373. doi: 10.1177/1087054715588188
- Howlin, P. (2000). Outcome in adult life for more able individuals with autism or Asperger syndrome. *Autism*, 4(1). 63-83. doi: 10.1177/1362361300004001005

- Karst, J. S., Van Hecke, A. V., Carson, A. M., Stevens, S., Schohl, K., & Dolan, B. (2015). Parent and family outcomes of PEERS: A social skills intervention for adolescents with autism disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 45*(3), 752-765. doi: 10.1007/s10803-014-2231-6
- Krasny, L., Williams, B. J., Provencal, S., & Ozonoff, S. (2003). Social skills interventions for the autism spectrum: Essential ingredients and a model curriculum. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 12*(1), 107-122. doi: 10.1016/s1056-4993(02)00051-2.
- Laugeson, E. A., & Frankel, F. (2010). *Social skills for teenagers with developmental and autism spectrum disorders: The PEERS Treatment Manual*. New York: Routledge.
- Laugeson, E. A., & Park, M. N. (2014). Using a CBT approach to teach social skills to adolescents with autism spectrum disorder and other social challenges: The PEERS method. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy, 32*(1), 84-97.
- Laugeson, E. A., Ellingsen, R., Sanderson, J., Tucci, L., & Bates, S. (2014). The ABC's of teaching social skills to adolescents with autism spectrum disorder in the classroom: The UCLA PEERS program. *Journal of Autism and Other Developmental Disorders, 44*, 2244-2256. doi: 10.1007/s10803-014-2108-8
- Laugeson, E. A., Frankel, F., Gantman, A., Dillon, A. R., & Mogil, C. (2012). Evidence-based social skills training for adolescents with autism spectrum disorders: The UCLA PEERS program. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 42*(6), 1025-1036. doi: 10.1007/s10803-011-1339-1
- Laugeson, E. A., Frankel, F., Mogil, C., & Dillon, A. R. (2009). Parent-assisted social skills training to improve friendships in teens with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 39*(4), 596-606. doi: 10.1007/s10803-008-0664-5
- Laugeson, E. A., Gantman, A., Kapp, S. K., Orenski, K., & Ellingsen, R. (2015). A randomized controlled trial to improve social skills in young adults with autism spectrum disorder: The UCLA PEERS program. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 45*(12), 3978-3989. doi: 10.1007/s10803-015-2504-8
- Margalit, M. (1993). Social skills and classroom behavior among adolescents with mild mental retardation. *American Journal on Mental Retardation*.
- Rowley, J., & Slack, F. (2004). Conducting a literature review. *Management Research News, 27*(6), 31-39. doi: 10.01409170410784185
- Sazak, E., & Terzioğlu, I. (2018). Özel gereksinimli bireylerde sosyal becerilerin öğretimi. Elif Sazak (Ed.), *Özel eğitimde sosyal becerilerin öğretimi*. (s. 91-95). Ankara: Pegem Akademi.
- Schohl, K. A., Van Hecke, A. V., Carson, A. M., Dolan, B., Karst, J., & Stevens, S. (2014). A replication and extension of the PEERS intervention: Examining effects on social skills and social anxiety in adolescents with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 44*(3), 532-545. doi: 10.1007/s10803-013-1900-1
- Schor, E. L. (1999). *The complete and authoritative guide: Caring for your school-age child ages 5 to 12*. (Revised Edition). New York: Bantam Books.
- Shtayermman, O. (2007). Peer victimization in adolescents and young adults diagnosed with Asperger's syndrome: A link to depressive symptomatology, anxiety symptomatology and suicidal ideation. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 30*(3), 87-107. doi: 10.1080/01460860701525089
- Sucuoğlu, B., & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6*(1). 41-65. doi: https://doi.org/10.1501/ozlegt_00000000086
- Van Hecke, A. V., Stevens, S., Carson, A. M., Karst, J. S., Dolan, B., Schohl, K., McKindles, R. J., Rimmel, R., & Brockman, S. (2015). Measuring the plasticity of social approach: A randomized controlled trial of the effects of the PEERS intervention on EEG asymmetry in adolescents with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 45*(2), 316-335. doi: 10.1007/s10803-013-1883-y
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Laugeson, E. A., & Frankel, F. (2010). *Social skills for teenagers with developmental and autism spectrum disorders: The PEERS treatment manual*. New York: Routledge.

7. EXTENDED ABSTRACT

PEERS is an evidence-based intervention designed for use with preschool children, adolescents and young adults. PEERS was first developed in 2005 for use in adolescents with social difficulties, especially autism spectrum disorder (Laugeson et al., 2009). A strong evidence base has been established for PEERS, including studies with preschool children, adolescents, and young adults (Gantman et al., 2012; Gardener et al., 2015; Karst et al., 2015; Laugeson et al., 2012, 2014, 2015). PEERS uses a cognitive-behavioral approach with structured, teacher-led lessons in a group format. Social coaches working in the program bring participants together to help individuals acquire new skills and then generalize to other settings. Social coaching provides assistance to participants who perform weekly socialization tasks to help the individual find a friend (Rose, Kelley, & Raxter, 2021).

PEERS is a teacher-led program structured in a group format, using a cognitive behavioral approach (Rose, Kelley, & Raxter, 2021). The program is implemented for 14 weeks and includes separate sessions for parents and adolescents for a total of 90 minutes (Laugeson & Frankel, 2010). PEERS training takes place in weekly classes with four different sections. The first part is a review of homework that supports generalization and provides opportunities to practice skills learned in the previous week. The second part consists of a theoretical lesson and role-playing and role-playing parts. In theoretical lessons, concrete rules and steps are used for the participant to get to know a new skill. Complex behaviors and abstract behaviors are divided into smaller steps, making it easier for the individual to understand. After the role-playing and role-playing parts, the rules for social skills are explained in more detail. After each role-playing process, participants are asked behavioral questions to increase social cognition in the individual. The third part is rehearsing the behavior. In this section, participants practice and repeat newly learned skills. In the last part, a homework assignment is given for the next week. The developers of PEERS used behavior management techniques such as verbal praise in the lessons to maintain the participation of individuals, calling by name to redirect the attention of the participant, peer encouragement, and expressing their expectations at appropriate times (Rose, Kelley, & Raxter, 2021).

It has been observed that participating in the PEERS program reduces social anxiety in individuals with ASD (Schohl et al., 2014). In addition, EEG shots were taken to see if there was a difference in the neural functioning of individuals with ASD who participated in this program. In the EEG images, it was concluded that the right hemispheres of these individuals were more dominant before the program, and the left hemispheres were more dominant after the program. Dominance of the left hemisphere means more social interaction, empathy and fewer autism symptoms (Van Hecke et al., 2013). In addition, the parents of the individuals participating in the program and the individuals themselves stated that there were improvements in their social skills. In different studies, an increase in social skill scores was observed in the evaluations of these individuals with the Autism Diagnostic Observation Scale (ADOS) and Vineland Adaptive Behavior Scale (EHWA-VABS) (Marchia & D'Amico, 2016).

In a study in which the PEERS program was applied, an increase in social awareness, an increase in social skills and a decrease in autistic behaviors were observed in individuals participating in the program (Constantino, 2005). In addition, the self-reports of the adolescents participating in the program were that they participated in friend meetings more frequently and were better at initiating friendships (Frankel & Mintz, 2011; Laugeson & Frankel, 2010).

In this study, it was tried to create a conceptual framework for the PEERS program. In the light of the findings, the PEERS program is not widely used in our country; however, the positive results of the PEERS program were mentioned in the studies. As a result of the study, it was seen that the PEERS program is an effective method in teaching social skills to individuals with autism, the skills taught are permanent, and it is a useful evidence-based social skills teaching program in terms of involving parents in the process.

The PEERS program provides an increase in positive social skills, especially in individuals with ASD; It is seen that there is a decrease in symptoms such as anxiety and stress caused by lack of social skills, and it helps to reduce problem behaviors. In addition, while the number of social skills programs applied to younger age groups is high, the programs applied to adolescents and adults are less. The fact that PEERS is a program that can be used by adolescents and adults also makes the program important (Bellini et al., 2007; Laugeson & Frankel, 2010; Laugeson et al. 2012; Laugeson & Park, 2014).

The following suggestions can be made to those who want to do further research on the subject:

- Studies involving large study groups on the PEERS program can be conducted in adolescents and adults with autism.

There are limited studies in our country regarding the use of the PEERS program in adolescents and adults with autism. For this reason, more research, studies etc. on the subject. should be supported.

- Studies can be carried out in which the opinions of the families of the individuals included in the PEERS program about the program are obtained.

Turkish adaptation studies of the PEERS program can be done.

- Resources for experts on the implementation of the PEERS program can be developed.